

M-Tool uživatelská příručka

Verze 1.2

23.2.2006

Obsah

Účel	3
Seznámení s programem	3
Tvorba a kontrola bibliografického popisu dokumentu	3
Vyhledávání v okně kontroly	3
Připojení obrazů	4
Záložka Číslování	4
Záložka Soubory a cesty	5
Popis položek formuláře.....	5
Kontrola dostupnosti obrazů.....	6
Uložení výsledků práce	7
Výsledný XML dokument	7
Uložení formulářů M-Tool	7
Přehled položek formuláře a jejich interpretace v XML	8
Záložka Popis, podzáložka Identifikace	8
Záložka Popis, podzáložka Obsah.....	9
Záložka Popis, podzáložka Iluminace	10
Záložka Popis, podzáložka Notace.....	10
Záložka Popis, podzáložka Vazba - Materiál - Rozsah - Rozměry	11
Záložka Popis, podzáložka Literatura a Odkazy	12
Záložka Popis, podzáložka Rozšíření pro tisky.....	13
Struktura odstavců v položkách Obsah, Iluminace, Notace, Vazba, Literatura.....	13
Interpretace seznamu obrazů v XML.....	14
Externí editace	14
Znakové sady a jazyková verze	15
Doporučená konfigurace počítače.....	15
Doporučená literatura a odkazy.....	15
Klávesové zkratky	15
Záložky	15

Účel

M-tool je určen pro knihovníky, archiváře a další odborné pracovníky popisující písemné historické památky - rukopisy, staré tisky, listiny a mapy.

M-tool slouží ke snadnému vytvoření digitálního dokumentu prezentujícího originál. Nabízí účinné funkce pro spojení popisných informací s existujícími nebo nově vznikajícími digitálními obrazy uloženými mnoha obvyklými způsoby.

Dokumenty vytvořené pomocí **M-tool** vznikají ve formě XML, s využitím DTD evropského projektu **MASTER** [1], a splňují technické podmínky pro import do **Manuscriptoria** [3].

Lze je proto nabídnout Národní knihovně ČR k importu do databáze Manuscriptorium.

XML dokument vytvořený nástrojem **M-tool** může být základem pro další editaci a volné rozšíření popisu libovolnými jinými nástroji pro editaci XML dokumentů ve smyslu projektu **MASTER**, viz též kapitola [Externí editace](#).

Seznámení s programem

Nejjednodušší cestou jak se seznámit s používáním **M-tool** je pro odborníky popisující historické dokumenty prohlídka správně vyplněného formuláře.

Po spuštění programu M-tool v menu **Hlavní** klikněte na položku **Načti vzorový formulář**. Formulář pro bibliografický popis se vyplní daty vzorového dokumentu. Prohlédněte si prosím způsob vyplňování všech záložek (Identifikace, Obsah, Iluminace, ..., Rozšíření pro tisky) a vyzkoušejte si jejich modifikaci.

Tvorba a kontrola bibliografického popisu dokumentu

Vyplňte položky záložky **Popis** informacemi o zpracovávaném dokumentu. Poté vyberte záložku **Kontrola a kompletace dokumentu**, kde je možno ověřit správnost popisu. Vyberete z roletky **Kontrolovat** volbu **popis** a stisknete tlačítko **Kontrolovat**.

Automaticky proběhne kontrola vyplnění povinných informací a vytvořený bibliografický popis se zobrazí v textové formě.

Pokud jste připojeni na Internet, můžete také zkontrolovat dostupnost obrazů dokumentu (podrobnosti naleznete v kapitole [Připojení obrazů](#) a [Kontrola dostupnosti obrazů](#)).

Technická poznámka:

tatáž data lze zobrazit v „surové“ XML formě volbou kontrolovat **náhled na XML dokument** v roletce **Kontrolovat**.

Vyhledávání v okně kontroly

Klikněte do okna, v němž se zobrazily výsledky kontroly a stiskněte klávesy **[ctrl+F]**. Objeví se vám okno pro hledání zadaného výrazu.

Připojení obrazů

Součástí informací o zpracovávaném dokumentu musí být seznam digitálních obrazů jeho stránek dostupných online na Internetu (pomocí protokolu HTTP). Aby se tento seznam nemusel tvořit ručně, program automaticky generuje potřebné informace na základě informací shromážděných na záložkách **Číslování** a **Soubory a cesty**.

Záložka Číslování

Pro automatické vygenerování odkazů na obrazy je nutno nejprve poskytnout informace o fyzické struktuře zpracovávaného dokumentu. K tomu je určena záložka **Číslování**. Na této záložce je nutno určit následující informace:

Způsob číslování

Volba Foliace nebo Paginace.

Jazyk popisu číslovaných stránek

Jazyk textů souvisejících se stránkováním.

Existence a počty

Veškeré informace o existenci obrazů desek dokumentu a počtu stráneknebo folií.

Upozornění:

V položce **počet, hlavní část**, se zapisuje označení posledního folia (stránky) dokumentu, nikoli skutečný počet. Skutečný počet je vypočítáván s ohledem na chybějící a výjimečně číslované stránky (folia).

Výjimečné číslování

Číslování - jde o označení listů, které jsou v přirozené řadě číslování navíc.

Formát zápisu:

$X1(n1)$, $X2(n2)$, kde

- X je číslo listu hlavní části,
- (n) je počet výjimečně číslovaných (nadpočetných) listů v závorce.

Jednotlivé výjimky jsou odděleny čárkou.

Chybějící listy/folia

Zapisují se jednotlivě, oddělené čárkou, na pořadí nezáleží.

Záložka Soubory a cesty

Při používání M-tool se předpokládá, že obrazy představující popisovaný dokument jsou již umístěné na internetu tak, že každý obraz je dosažitelný unikátní adresou URL prostřednictvím protokolu HTTP. Seznam těchto unikátních adres musí být připojen k popisu dokumentu.

Záložka **Soubory a cesty** slouží k automatickému vygenerování těchto adres.

Doporučení:

Při zadávání informací vám doporučujeme spolupracovat s IT pracovníkem, odpovědným za umístění vašich obrazů. Seznamte se s možnými způsoby uložení obrazů, které nabízí **M-tool** a porovnejte je s vaším způsobem uložení. Vyberte volbu popisující vaše uložení obrazů.

Možnosti volby pokrývají široké spektrum způsobů, jak mohou být obrazy uloženy. Pokud váš způsob uložení obrazových dat přesto není slučitelný s možnostmi **M-toolu**, kontaktujte správce **Manuscriptoria**, případně modifikujte uložení svých dat.

Předpokládá se existence jedné až pěti různých kvalit každého obrazového souboru.

Záložka vyžaduje povinné vyplnění přístupu k **základní**, obvykle nejvyšší kvalitě.

Další očekávaná zpřístupněná kvalita je **galerie**, není však povinná. Její poskytnutí však podstatně zefektivňuje a zrychluje použití Manuscriptoria, zvláště při pomalejším připojení uživatele.

Zpřístupnění dalších kvalit je dobrovolné. Doporučujeme dodržet řazení kvalit od nejvyšší (první kvalita nahoře), po nejnižší (uvedená jako poslední).

Popis položek formuláře

URL Kořenový adresář dokumentu

Povinná položka, jejímž obsahem je URL adresa k místu, kde se nachází nejvyšší adresář dokumentu. Ve vzorovém dokumentu je to například "<http://www.memoria.cz/mtool/sample2>". Tato hodnota je použita pro všechny vyplněné kvality obrazů.

Identifikátor dokumentu

Nepovinná textová položka, která může být využita k tvorbě jména souboru. Její využití určuje výběrová položka, která bezprostředně následuje na formuláři. Nabízí možnosti: **Nevloženo, před Prefix, za Prefix, před Suffix, za Suffix**.

Následuje pod sebou pět oddílů pro definici jmen a cest k jednotlivým kvalitám obrazů. Každý oddíl obsahuje:

Název

Povinný údaj, pojmenování kvality je použito pro parametr quality, který je pak nabízen uživateli.

Podadresář

Podadresář s obrazy pro danou kvalitu, pokud je takto dokument strukturován.

Prefix

Text je umístěn před generované jméno souboru.

Suffix

Text je umístěn za generované jméno souboru.

Koncovka Koncovka za tečkou ve jménu souboru, odpovídá formátu obrazů dané kvality.

Volba pro nahrazení jména obrazu číslem Touto volbou dojde k nahrazení jmen dle konvencí Manuscriptoria prostou číselnou řadou odpovídající následujícímu nastavení:

Od - počáteční hodnota, od které se započne s číslování
S krokem - hodnota je připočtena ke každému dalšímu obrazu
Počet míst - počet míst, na který je číselná řada omezena nebo doplněna nulami

Kontrola dostupnosti obrazů

Pokud je správně vyplněna záložka **Číslování** a záložka **Soubory a cesty** a pokud jste připojeni na Internet, lze kontrolovat dostupnost obrazů. Vyberte záložku **Kontrola a kompletace dokumentu**, zvolte jednu z níže uvedených možností v roletce **Kontrolovat** a stiskněte tlačítko **Kontrolovat**.

V roletce **Kontrolovat** jsou k dispozici tyto kontroly:

Pouze první obrazy všech kvalit Používá se pro rychlou kontrolu správného vygenerování cesty k obrazům. Vhodné jako první kontrola. Obrazy zobrazuje ve skutečné velikosti.

Galerie obrazů nejnižší kvality Používá se pro kontrolu úplnosti cest k obrazům. Vykresluje všechny obrazové soubory nejnižší vyplněné kvality. Kliknutím na konkrétní obraz se zobrazí v samostatném okně základní obraz.

Existence všech obrazů Používá se jako finální kontrola. Proces je obvykle časově náročný, rychlost závisí na výkonu počítače a na rychlosti připojení k internetu. Obrazy se zobrazují jen po dobu stahování, nejsou zachovávány pro vizuální kontrolu z důvodu vysokých systémových nároků.

Kontrolu lze přerušit v okně, v němž se zobrazuje kontrola.

Po ukončení kontroly je vypisován seznam nenalezených obrazů.

Uložení výsledků práce

Výsledný XML dokument

Po dokončení vyplňování formuláře je třeba informace uložit ve formě výsledného dokumentu XML, který je finálním produktem práce s **M-tool**.

Obsah formuláře uložíte ve formě XML na záložce **Kontrola a kompletace dokumentu**, kde zapíšete v nejvýše položeném okně (vedle předvolby **generovaný**) umístění a jméno generovaného souboru XML a stisknete tlačítko **Uložit**. Vzniklý XML dokument je přímo importovatelný do **Manuscriptoria**. Je také dále zpracovatelný libovolnými nástroji pro editaci XML, pro transformace k jiným účelům a importům do jiných systémů.

Uložení formulářů M-Tool

Obsah formuláře můžete uložit v menu **Hlavní**, volbou **Uložit formulář**. Toto uložení má však pouze pomocnou funkci. Typicky je toto ukládání určeno pro dočasné uložení rozpracovaného formuláře. Takto uložená data nejsou dále zpracovatelná a nemohou být použita k importu vašich dat do dalších systémů. Slouží výhradně ke znovunačtení obsahu formulářů programu **M-Tool**.

Přehled položek formuláře a jejich interpretace v XML

V následujícím přehledu jsou uvedeny všechny položky, které jsou ve formuláři k dispozici, a stručná charakteristika jejich obsahu. Zároveň je naznačen způsob zařazení jejich obsahu k elementům **DTD Master+ [4]** ve struktuře výsledného XML dokumentu.

Znalost XML však není pro používání **M-tool** nezbytná, pokud se nehodláte zabývat rozšiřováním popisů.

Záložka Popis, podzáložka Identifikace

Místo uložení	Obsahuje město (nebo jinou sídelní jednotku), v níž je popisovaný dokument uložen – nikoli instituci, pro tento údaj slouží položka Majitel.
Majitel	Obsahuje instituci, v níž je popisovaný dokument uložen.
Signatura	Obsahuje signaturu, popř. jinou identifikaci dokumentu (např. v případě archivních dokumentů kromě vlastní signatury i jméno archivního fondu).

```
<?xml version="1.0" encoding="utf-8" ?>
<!-- generated by M-Tool ver. 1.0, for more info visit www.aipberoun.cz -->
- <manuscript>
- <msDescription>
- <msIdentifier>
  <settlement>Místo uložení</settlement>
  <repository>Majitel</repository>
  <idno>Signatura</idno>
</msIdentifier>
- <msHeading>
  <title>Hlavní název</title>
  <author>Autor</author>
  <origDate>Rok vydání</origDate>
  <textLang>Jazyk oroginálu</textLang>
  <note>Poznámka</note>
</msHeading>
- <physDesc>
- <support>
```

Hlavní název	Název dokumentu – v případě souboru více textů v jednom dokumentu je vhodné používat souborné označení, např. Textus varii, Právní sborník apod.
---------------------	--

Autor	Autor dokumentu nebo některých jeho částí. Autorem je míněn intelektuální původce textu, nikoli např. písař. Může obsahovat více jmen.
--------------	--

Rok vydání	Udává dobu vzniku dokumentu. Může být zadáno jak přesným datem, tak libovolným časovým rozmezím.
Jazyk originálu	Jazyk, jímž je dokument napsán. Umožňuje zadat více jazyků.
Poznámka	Libovolné další údaje, které popisovatel dokumentu uzná za vhodné uvést.

```

</msIdentifier>
- <msHeading>
  <title>Hlavní název</title>
  <author>Autor</author>
- <respStmt>
  <resp>printer</resp>
  <name type="place" role="printer">Místo tisku</name>
  <name type="person" role="printer">Jméno tiskaře</name>
</respStmt>
- <respStmt>
  <resp>publisher</resp>
  <name type="place" role="publisher">Místo vydání</name>
  <name type="person" role="publisher">Jméno vydavatele</name>
</respStmt>
  <origDate>Rok vydání</origDate>
  <textLang>Jazyk ooriginálu</textLang>
  <note>Poznámka</note>
</msHeading>
- <msContents>

```

Záložka Popis, podzáložka Obsah

Obsah	Umožňuje popsat obsah dokumentu krátkým, shrnujícím způsobem (např. Soubor právních textů týkajících se oblasti jihoněmeckého městského práva).
--------------	---

```

</msHeading>
- <msContents>
  - <overview>
    <p>Obsah - 1. odstavec textu.</p>
    <p>Obsah - 2. odstavec textu.</p>
    <p>Obsah - 3. odstavec textu.</p>
  </overview>
  <msItem />
</msContents>
- <physDesc>

```

Záložka Popis, podzáložka Illuminace

Illuminace

Umožňuje zadat libovolné informace o výzdobě rukopisu, tématicky sem náležejí např. i rytiny v tiscích. Je možné použít jak krátký shrnující popis, tak rozpis s uvedením jednotlivých folií rukopisu.

```
- <physDesc>
+ <support>
+ <extent>
+ <musicNotation>
- <decoration>
  - <decoNote>
    <p>Illuminace - 1. odstavec textu.</p>
    <p>Illuminace - 2. odstavec textu.</p>
    <p>Illuminace - 3. odstavec textu.</p>
  </decoNote>
</decoration>
+ <bindingDesc>
</physDesc>
```

Záložka Popis, podzáložka Notace

Notace

Položka pro údaje o notaci, pokud je v dokumentu obsažena.

```
- <physDesc>
+ <support>
+ <extent>
- <musicNotation>
  <p>Notace - 1. odstavec textu.</p>
  <p>Notace - 2. odstavec textu.</p>
  <p>Notace - 3. odstavec textu.</p>
</musicNotation>
+ <decoration>
+ <bindingDesc>
</physDesc>
```

Záložka Popis, podzáložka Vazba - Materiál - Rozsah - Rozměry

Vazba Obsahuje popis vazby dokumentu.

Materiál Popisuje materiál dokumentu (obvykle papír, pergamen, kombinace obou).

Rozsah Zachycuje počet stran (folií) dokumentu včetně případných předních a zadních předsádek. Je vhodné uvádět i případné chyby ve foliaci (paginaci) – chybějící strany či vícenásobně číslovaná folia.

Rozměry Umožňuje zadat rozměry jednotlivých listů (pokud jsou stejné nebo podobné) či libovolné rozmezí krajních hodnot.

```
- <physDesc>
  - <support>
    <p>Materiál</p>
  </support>
  - <extent>
    Rozsah
    <dimensions>Rozměry</dimensions>
  </extent>
  + <musicNotation>
  + <decoration>
  - <bindingDesc>
    - <binding>
      <p>Vazba - 1. odstavec textu.</p>
      <p>Vazba - 2. odstavec textu.</p>
      <p>Vazba - 3. odstavec textu.</p>
    </binding>
  </bindingDesc>
</physDesc>
```

Záložka Popis, podzáložka Literatura a Odkazy

Literatura

umožňuje zapsat literaturu vztahující se k popisovanému dokumentu (edice, katalogy, monografie věnované konkrétním dílům, časopisecké články atd.).

Odkazy

Prostřednictvím pole je možno ukazovat na další informace o dokumentu.

```
- <additional>
- <listBibl>
  <bibl>Literatura - 1. odstavec textu.</bibl>
  <bibl>Literatura - 2. odstavec textu.</bibl>
  <bibl>Literatura - 3. odstavec textu.</bibl>
</listBibl>
- <adminInfo>
- <recordHist>
  - <source>
    <p>Odkaz</p>
  </source>
</recordHist>
</adminInfo>
</additional>
```

Záložka Popis, podzáložka Rozšíření pro tisky

Místo tisku Místo tisku.

Jméno tiskaře Jméno tiskaře.

Místo vydání Jméno vydání.

Jméno vydavatele Jméno vydavatele.

```
- <msHeading>
  <title>Hlavní název</title>
  <author>Autor</author>
  - <respStmt>
    <resp>printer</resp>
    <name type="place" role="printer">Místo tisku</name>
    <name type="person" role="printer">Jméno tiskaře</name>
  </respStmt>
  - <respStmt>
    <resp>publisher</resp>
    <name type="place" role="publisher">Místo vydání</name>
    <name type="person" role="publisher">Jméno vydavatele</name>
  </respStmt>
  <origDate>Rok vydání</origDate>
  <textLang>Jazyk oroginálu</textLang>
  <note>Poznámka</note>
</msHeading>
```

Struktura odstavců v položkách Obsah, Iluminace, Notace, Vazba, Literatura

V těchto položkách je textový obsah možno členit na odstavce. Informace o hranicích odstavce je do XML souboru vkládána tak, že každý odstavec je zapsán do samostatného tagu (`<p>Text odstavce.</p>`).

Technická poznámka:

Koncem odstavce se rozumí zapsání pevného konce řádku, tedy stisk klávesy [Enter] - nezobrazované znaky CR+LF (ASCII hodnota #13#10). Pamatujte na tento fakt i při kopírování textu pomocí schránky.

Interpretace seznamu obrazů v XML

Obsah této záložky určuje v XML dokumentu obsah tagu `<pgImage>`, který se nachází v tagu `<page>` - popisu jednotlivých stránek dokumentu.

Názorně je tvorba odkazu na jednotlivé obrazy popsána na následujícím příkladu:

```
<pgImage id="IDFC" href="http://www.memoria.cz/sample/N1/XII_F_30__N1000FC.JPG" quality="normal" />
```

```
<pgImage id="IDFC" href="http://www.memoria.cz/sample/N1/XII_F_30__N1000FC.JPG" quality="normal" />
```

Další alternativy tagu `pgImage`:

```
<pgImage id="IDFC" href="http://www..../SIGNATURA/N1/000FC.JPG" quality="normal" />
<pgImage id="IDFC" href="http://www..../SIGNATURA/N1/0001.JPG" quality="normal" />
<pgImage id="IDFC" href="http://www..../SIGNATURA/N10001.JPG" quality="normal" />
```

Externí editace

M-tool neumožňuje pracovat s volnou strukturou dokumentu a je omezen na znakové sady a kódové stránky systému nainstalovaného na vašem PC. Proto může být výhodné pro další editaci použít specializovaný editor XML.

Externě upravený XML dokument lze do **M-tool** později importovat a kontrolovat návaznost na obrazy pouze za předpokladu, že nebyla editací porušena jeho formální bezrozpornost. Při externí editaci musí být dodržena následující pravidla:

- struktura XML odpovídá **DTD Master+ [4]**
- popsána v dokumentu **Manuscriptorium Compatible [3]**
- veškeré použité znaky s diakritikou či speciální znaky musí být vkládány v kódové stránce UTF 8 (viz hlavička výstupního souboru)

V **M-tool** nelze editovat importované XML soubory.

Chcete-li vytvořená data později editovat v **M-tool**, uložte obsah tabulek v **Hlavním menu**, položka **Uložit formulář**.

Znakové sady a jazyková verze

Aplikace podporuje na vstupu pouze národní znaky odpovídající jazykové verzi operačního systému. V aplikaci lze použít všechny znaky, které jsou obsaženy v kódové stránce odpovídající instalaci operačního systému (OS). Vždy jde pouze o jednu z možných kódových stránek OS. Jsou to například:

- CP 1250-MS Windows Latin 2 (čeština, maďarština, polština atd.)
- CP 1251-MS Windows Cyrilic (ruština, bulharština, srbština atd.)
- CP 1252-MS Windows Latin 1 (němčina, francouzština, španělština atd.)
- CP 1257-MS Windows Baltic (estonština, litevština, lotyšština atd.)
- ...a další

Pokud některý ze znaků podporovaný kódovou stránkou neobsahuje vaše klávesnice, můžete jej zapsat pomocí aplikace Klávesnice v Příslušenství vašeho OS.

M-tool neumožňuje zapisovat znaky UNICODE.

Výstupní soubor XML je do znakové sady UTF 8 (UNICODE) konvertován.

Doporučená konfigurace počítače

Doporučená konfigurace pro aplikaci je:

- operační systém Windows XP Profesional
- HW Pentium 4 1500MHz
- 512 RAM
- nejméně 2 MB na pevném disku

Doporučená literatura a odkazy

- [1] MASTER: <http://www.tei-c.org.uk/Master/Reference/>
- [2] Manuscriptorium: <http://www.manuscriptorium.com>
- [3] Manuscriptorium compatibility:
http://www.memoria.cz/docs/manuscriptorium_basics_and_compatibility_CZE.pdf
- [4] MASTER+: <http://digit.nkp.cz/MMSB/1.1/msankaipXSDdocumentation.html>

Klávesové zkratky

- [Ctrl+S]** **Uložit formulář:** uloží aktuálně editovaný formulář
- [Ctrl+Del]** **Vymazat formulář:** vymaže formulář
- [Ctrl+O]** **Načíst formulář:** načte uložený formulář
- [Ctrl+F12]** **Uložit XML dokument:** uloží XML soubor, dle cesty v záložce „Kontrola...“
- [Alt+F4]** **Konec:** ukončí aplikaci M-Tool

Záložky

- [F4]** **Obsah**
- [F5]** **Iluminace**
- [F6]** **Notace**
- [F7]** **Vazba Materiál Rozsah Rozměry**
- [F8]** **Literatura Odkazy**
- [F9]** **Místo tisku, Jméno tiskáře, Místo vydání, Jméno vydavatele**